

Arviointikertomus 2015

Tarkastuslautakunta 26.5.2016
Kunnanvaltuusto 30.5.2016

1. Puheenjohtajan katsaus

Aloitin lautakunnan puheenjohtajana vajaa vuosi sitten. Tehtävä oli minulle entuudestaan tuttu toissavaltuustokaudelta, jolloin toimin tarkastuslautakunnan puheenjohtajana. Paljon on tapahtunut näiden kolmen valtuustokauden aikana lainsäädännössä, kunnan ja tarkastuslautakunnan toiminnassa, mutta paljon pitää vielä tapahtua. Uudet työntekijät ja toimintatavat ovat tuoneet kuntaan kaivattua virtaa, osaamista ja rohkeutta. Menneestä on uskallettava ottaa opiksi, varsinkin kun kunta on taas alkanut rakentaa uutta brändiä.

Onnistuneessa brändin rakentamisessa on kaksi vaihetta. Ensiksi tehdään houkutteleva lupaus. Toiseksi lupauksesta pidetään kiinni. Aiemmin Toivakka rikkoi lupauksensa ja sen seurauksena lapsiperheiden kasvanut virta kuntaan alkoi tyrehtyä. Vahvan väestökasvun ja seurauksista piittaamattoman säästövimman huumassa tehdyt tarpeettomat leikkaukset viime valtuustokaudella näkyvät nyt väestökehityksessä ja alkavat näkyä myös kunnan taloudessa. Silloin tehdyt lapsiperheiden tukien lopettamiset, Ruuhimäen koulun lakkautukset jne. johtivat myös mm. Toivakan Omakotitalonäyttelyn järjestämisestä luopumiseen rakentajien luovuttua hankkeistaan yksi toisensa jälkeen. Tämä negatiivinen kierre käynnistyi kunnan omin päätöksin, mutta niillä se on taas oikaistavissakin.

Lapsiperheystävällinen Toivakka-brändi perustui kymmenisen vuotta sitten mm. lasten kotihoidontuen kuntalisään - Toivakka-lisään, opiskelija-avustukseen, satsauksiin päivähoitoon ja useisiin kyläkouluihin, muihin satsauksiin lapsiperheisiin ja oikein kohdennettuun markkinointiin. Tonttikauppa kävi ja rakentaminen oli ennätyksellisen vilkasta alkaneesta lamasta huolimatta. Kunta selätti Tilastokeskuksen viime vuosituhanen loppupuolen väestöennusteet, jotka enteilivät jopa 2000 asukkaan rajan rikkoutumista.

Kunnankaan toiminnassa ei ole tärkeintä se, mitä tehdään, vaan se, mitä saadaan aikaiseksi ja mitä vaikutuksia aikaansaannoksilla on vuosikymmenien kuluessa. Jospa kerrankin uutta talousarviokierrosta alettaisiin laatia tavoitteista ja mittareista lähtöisin ja vieläpä ajoissa. Olisi syytä ottaa esim. Toivakka-lisä uudelleen pysyvään käyttöön.

Kiitän lautakuntaa ja kaikkia sen toimintaan osallistuneita ja myötävaikuttaneita avoimesta ja rakentavasta suhtautumisesta lautakunnan toimintaan.

Lautakunnan puheenjohtaja Juha Juusela

2. Tarkastuslautakunnan toiminta

2.1 Tehtävä

Valtuusto on asettanut tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastusta sekä arvioinnin järjestämistä varten (Kuntalaki 121 §). Lautakunta on ainoa pakollinen lakisääteinen lautakunta ja se toimii suoraan valtuuston alaisuudessa. Lautakunta valmistelee valtuustolle hallinnon ja talouden tarkastamiseen liittyviä asioita.

Uusi kuntalaki tuli voimaan 1.5.2015. Sen hallinnon ja talouden tarkastusta koskevia säännöksiä sovellettiin nyt ensimmäisen kerran tarkastettaessa vuoden 2015 hallintoa ja taloutta. Tarkastuslautakunnan tehtävä on arvioida valtuuston hyväksymän talousarvion ja kuntastrategian toteutumista, kunnan ja kuntakonsernien toimintojen ja talouden toteutumia, antaako toimintakertomuksessa esitetty selvitys riittävät tiedot valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumisesta ja onko toteuttaminen ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Tarkastuslautakunnan työ on ensisijaisesti arviointia eli tiedon tuottamista valtuustolle siitä, onko sen tahtoa noudatettu. Näkökulma arvioinnissa on suunnitelmallisuus, objektiivisuus, luotettavuus, toiminnan kehittäminen sekä kunnan ja valtuuston näkökulmasta olennaisiin asioihin keskittyminen. Se, miten lautakunta tässä työssä on onnistunut, jää valtuuston ja lukijoiden arvioitavaksi. Palaute on toivottavaa.

2.2 Kokoonpano, työnjako ja esteellisyydet

Tarkastuslautakunnan kokoonpano, erityiset seuranta-alueet ja esteellisyydet ovat:

- **puheenjohtaja Juha Juusela** (varajäsen Päivi Pitko) kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, keskushallinto ja Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhaka. Esteellinen Toivakan Lämpö Oy, Keski-Suomen Verkkoholding Oy ja Keski-Suomen Valokuituverkot Oy.

- **varapuheenjohtaja Varja Oksanen** (varajäsen Markku Kauppinen) kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, keskushallinto ja tytäryhtiöt. Esteellinen perusturva ja tekninen lautakunta.
- **jäsen Ahti Heinonen** (varajäsen Jouko Vanhatalo) tekninen lautakunta ja ympäristöjaosto.
- **jäsen Laila Saari** (varajäsen Ritva Nyppynen) perusturvalautakunta. Esteellinen sivistystoimen lautakunta.
- **jäsen Meiris Suominen** (varajäsen Martti Saari) sivistystoimen lautakunta. Esteellinen ympäristöjaosto.

Tilintarkastaja oli BDO Audiator Oy:stä **JHTT Erja Laaksonen**, joka on vastannut myös kunnan tytäryhtiöiden Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhakan ja Toivakan Lämpö Oy:n tilintarkastuksesta. Tilintarkastaja on osallistunut arviointikaudella syyskuu 2015 -keuhä 2016 viisi kertaa tarkastuslautakunnan kokouksiin, joissa hän on mm. raportoinut toiminnastaan ja osallistunut haastatteluihin. Tilintarkastaja jätti tarkastuslautakunnalle 26.5.2016 tilintarkastuskertomuksen, joka oli sopimuskauden viimeinen. Tarkastuslautakunta on kilpailuttanut tilintarkastuksen kaudelle 2016 - 2019.

2.3 Toiminta vuoden 2015 arvioinnissa

Tarkastuslautakunnan kolmas varsinainen arviointikausi alkoi puheenjohtajan vaihtumisella. Martti Herman Pisto vaihtui Juha Juuselaan. Kauden aluksi tarkistettiin arviointisuunnitelma. Tarkastuslautakunnan vuoden 2015 arviointitoiminta alkoi syyskaudella 2015 viiden kokouksen ja jatkui kevätkaudella 2016 seitsemän kokouksen teemana.

Lautakunta haastatteli kokouksissaan kahdesti kunnanjohtaja Pirkko-Liisa Vesteristä, kehitysjohtaja Matti Nikupeteriä, kunnallisteknikko Jouko Reinikaista, vanhuspalvelujohtaja Eija Kauppista, kahdesti hallintojohtaja Sari Linturi-Sahlmania, kunnanhallituksen puheenjohtaja Sakari Ainalia, perusturvajohtaja Anu Pihlia, Toivakan Lämpö Oy:n hallituksen edustajana Juha Juusela ja talous- ja hallintosihteeri Henna Breiliniä.

Lautakunnan arviointi perustuu pääasiassa tilinpäätös- ja toimintakertomus asiakirjaan, mutta myös mm. toimielinten pöytäkirjoihin, haastatteluihin ja jäsenten havaintoihin.

3 Kunnanhallitus ja kunnan johtaminen

3.1 Yleiset havainnot

Tilinpäätös sisältää aiempaa enemmän tietoja, mm. tunnuslukuja, mutta niitä pitää olla enemmän jo talousarviosta alkaen. Talousarvio ja tilinpäätös ei riittävästi kerro palvelujen tuottamisen kustannusten kehittymisestä ja yksikköhinnoista. Talousarviosta päätettäessä ei ole selvyttä siitä, paljollako palvelutuotantoa subventoidaan muilla tuloilla. Valtuusto tekee arvovalintojensa mukaisesti subventointipäätökset, mutta ne on tehtävä tietoisesti ja perustellusti.

Kaikista talousarviossa mainituista asioista ei ole tehty selvitystä tilinpäätöksessä. Kuntastrategian toteutumisesta ei ole selkeästi raportoitu, vaikka talousarviossa kuntastrategiaa on selostettu kolmen sivun verran. Strategian toteutumisesta on raportoitu hallintokunnittain, mutta kokonaisuus jää vaillinaiseksi.

Talousarvioon on kirjattava useampia, selkeämpiä ja mitattavampia tavoitteita, jotka täyttävät hyvän tavoitteen vaatimukset ja tukevat strategisten tavoitteiden toteutumista. Lakien vaatimuksen täyttäminen on ehdoton minimitaso, jota ei kuitenkaan pidä kirjata tavoitteeksi. Tavoitteiden pitää olla johdettu hyväksytyistä strategioista. Työssä pitää systemaattisesti kerätä strategiset tavoitteet erillisistä strategia-asiakirjoista ja suunnitelmista. Tätä strategiaprosessia johtaa kunnanhallitus, mutta tämän systemaattisesta toteutuksesta ei ole vielä näyttöä.

Talousarvion laatimisprosessi on syytä käynnistää jo kevätkaudella. Talousarvio on perinteisesti keskittynyt ensisijaisesti talouden suunnitteluun. Tavoitteiden, mittarien ja ylipäättään talousarvioteksteihin on paneuduttu viime tipassa ja usein silloinkin edellisen vuoden tekstejä kopioiden. Toimielimet eivät ole pitäneet strategia-, suunnittelu- tai muitakaan valmistelukouksia hyvissä ajoin ennen talousarvion osien hyväksyntää. Voidaan esittää kysymys, ovatko toimielimet luovuttaneet päätösvaltaansa viranhaltijoille talousarvion ja tilinpäätöksen laadinnassa?

Tilinpäätöslukujen vertailutieto puuttuu edelliseen tilinpäätökseen hallintokunta-, toiminto- ja kustannuspaikkatasolla. Tämä vertailu toisi selvästi esille toiminnassa tapahtuneet muutokset, jotka kertomuksessa olisi perusteltava sekä edelliseen

tilinpäätökseen että talousarvioon verrattuna. Nykyinen tapa kertoo vain talousarvion onnistumisesta.

Määrärahojen toteutumisessa on suuria kustannuspaikkakohtaisia heittoja. Hallintokunnat eivät ole riittävästi huolehtineet toiminnan ja talouden seurannasta pöytäkirjamerkintöjen mukaan.

3.2 Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Kunnanhallitus täydensi tilinpäätöksessä olevaa selvitystään sisäisestä valvonnasta 23.5.2016. Selvitys sisälsi huomattavan määrän kehittämiskohteita, joiden toteutumista on seurattava ja raportoitava. Sisäisen valvonnasta on raportoitava organisaation mukaisesti osana muuta raportointia. Nyt sisäisen valvonnan raportointi on jäänyt käsittelemättä osassa hallintokuntia. Kunnanhallitukselta asia on kokonaan jäänyt tekemättä omalta osaltaan. Vuoden 2015 sisäiseen valvontaan liittyvät toimenpiteet on toteutettu pääosin vasta vuoden 2016 aikana. Tätä jälkikäteistä valvontatapaa ei tule jatkaa, vaan tarkasteluvuoden vuoden valvontaa on tehtävä pääosin valvottavan vuoden aikana.

Sisäisessä valvonnassa ja riskien hallinnassa on tapahtunut positiivista aktivoitumista ja oikean suuntaisia toimenpiteitä, mutta huomattavaa kehitystä vielä tarvitaan riittävälle tasolle pääsemiseksi.

4. Hallinto- ja palvelutoimi

Bussivuorot Jyväskylän ja Toivakan välillä eivät tue työssäkäyntiä, opiskelua ja vapaa-ajan harrastuksia. Saattoliikenne kirkonkylän ja Viisarimäen välillä on vain välttävä tilapäisratkaisu.

Työttömyyden hoidossa ei ole täysin onnistuttu. Työttömyyden hoito on siirtynyt perusturvan vastuulle, mutta monet työttömyyden juurisyiden poistamiseen tarvittavat toimenpiteet ovat keskushallinnon vastuulla. Kunta on aktivoinut pitkäaikaistyöttömiä ja siten onnistunut rajoittamaan kuntaosuuksien uhkaavaa rajua kasvua. Pysyvää helpotusta työttömyyteen ja sen aiheuttamiin kustannuksiin on saatavissa vain pitkäjänteisellä työllä työpaikkojen luomisessa, työttömyyden hoidossa, työttömien toimintakyvyn ylläpitämisessä ja työllistymisen esteiden poistamisessa.

Kuntamarkkinointi ei ole tuonut kovasta yrityksistä huolimatta haluttua tulosta. Samankaltaisten tehottomaksi osoittautuneiden toimenpiteiden toistaminen vuodesta toiseen aiempaa suuremmilla resursseilla on tuhlausta. Asuinpaikan markkinoinnissa tonttialekampanjat eivät tuo tulosta. On rohkeasti uskallettava kokeilla useita uusia keinoja ja otettava samanaikaisesti käyttöön vanhoja aiemmin toimiviksi todettuja keinoja.

Tyky-toimintaan varatusta 25.000 eurosta vain 46 % käytettiin. Jäikö matka tekemättä?

Hallinto- ja palvelutoimi on saanut paljon hyvää aikaan mm. ohjeistuksen, raportoinnin ja henkilöstöhallinnon kehittämisessä. Keskittyminen kuntastrategian toteuttamiseen voisi tuottaa vieläkin parempia tuloksia. Sijaisuuksien hoitaminen ja uusien henkilöiden perehdyttäminen on vienyt merkittävästi työpanosta.

5. Perusturva

Perusturvan vuosi 2015 oli henkilöstön osalta muutosten vuosi; perusturvajohtaja, vanhustyönjohtaja, sosiaalityöntekijä vaihtuivat ja hoitohenkilökunnassa oli myös vaihtuvuutta. Palvelutalon sisäilmaongelmista ei ole raportoitu kertomuksessa, vaikka ongelmaa on ryhdytty selvittämään.

Henkilöstökertomuksessa näkyvä terveysperusteisten poissaolojen lisääntyminen on perusturvan osalta erityisen huolestuttava, koska siellä asiakaskunta on usein myös eniten hoivaa ja huomiota vaativaa.

Vanhustenhuollossa on tehty syksyllä 2015 erillinen riskienhallintakartoitus. Uuden perusturvajohtajan aloittaessa lokakuussa 2015 riskejä perusturvan osalta kartoitettiin osana perehdyttämistä ja ohjeistuksia esimerkiksi asiakasvastaanottoa koskien täsmennettiin.

Taloustoteutuma käsiteltiin lautakunnassa yhden kerran, tavoite oli neljä kertaa.

Sosiaalitoimen hallinnon kustannukset kasvoivat hieman vuonna 2015.

Kokonaisuudessaan menojen ylitys oli 10,6 %. Suurin syy ylitykseen on talousarvioissa ennakoimaton kertaluontoinen lisäpoisto. Lisäpoisto tehtiin keskeytetyn senioritalon suunnittelun kustannuksista ja oli suuruudeltaan 20.114,68€.

Lastensuojelun ilmoitusten määrä nousi v. 2015 rajusti. Vuonna 2014 saapuneiden lastensuojeluilmoitusten määrä oli 22 ja vuonna 2015 luku oli 37.

Lastensuojeluilmoitusten määrää on pidetty yhtenä mittarina kuvaamaan kuntalaisten hyvinvointia. Tämän seurauksena palveluiden riittävyttä on syytä tarkastella kriittisesti.

Muut lasten ja perheiden palvelut

Sitovana tavoitteena vuodelle 2015 asetetussa ennaltaehkäisevän työn kehittämisessä ei ole täysin onnistuttu. Tavoitteena on ollut lisätä ja kehittää ennaltaehkäisevää työtä, mutta työtä ohjaavat lait ja asetukset sekä asiakkaiden tarpeet ovat osaltaan ohjanneet työtä korjaavan työn suuntaan. Asiakkaiden akuutit tarpeet ovat olleet vuonna 2015 merkittävästi aiempia vuosia suurempia, jolloin työaika ei ole riittänyt tavoitteiden mukaisesti ennaltaehkäisevään työhön.

Vanhushuollon kokonaiskustannukset olivat vuonna 2015 yhteensä 2,2 miljoonaa euroa. Vanhushuollon budjetti ylittyi 3,8 %. Euromääräisesti ylitys oli 81.290€. Yksittäinen merkittävä tekijä talousarvion ylittämiseen oli palvelukeskuksen (vanhainkoti, Idan-koti, palvelutalo) sijaisten palkat, joihin varattu määräraha ylittyi 120.690€.

Valtakunnallisia **vanhuspalvelulain** mukaisia palvelurakennesuosituksia seurataan Sotkanet-tietokannasta. Sotkanetistä saatava uusien tietojen tilinpäätöstä ajatellen valitettavasti vuoden jäljessä. Vuoden 2014 luvut saatiin vasta joulukuussa 2015. Luvut ovat kuitenkin hyvää seurantamittaria suunnasta, johon ollaan menossa.

Palvelurakennesuosituksen tavoite	Toivakka 2012	Toivakka 2013	Toivakka 2014
Kotona 75-vuotta täyttäneistä asuu 91-92 %	81,8 %	82,5 %	84,9 %
Säännöllisen kotihoidon piirissä 75-vuotta täyttäneistä 13-14 %	10,5 %	10,7 %	13,2 %
Omaishoidon tuen piirissä 6-7 % 75-vuotta täyttäneistä	6,9 %	6,7 %	4,2 %
Tehostetun palveluasumisen piirissä 6-7 % 75-vuotta täyttäneistä	10,9 %	9,9 %	9,4 %
Laitoshoidossa 2-3 % 75-vuotta täyttäneistä	7,3 %	7,5 %	5,7 %

Kehitysvammaisten päivätoiminnan toteutuneiden toimintapäivien kokonaismäärä aleni hieman vuoden 2015 aikana jo edellä mainitusta koululaisten iltapäivätoiminnan siirtymisestä koulun yhteyteen. Kehitysvammahuollon kustannukset ovat pudonneet vuodesta 2012 saakka 185.259€ eli 47,9%. Oma palveluna tuotetut kehitysvammaisten päivätoiminta on tärkeä kustannuksia alentava tekijä. Palvelujen ostoihin oli varattu

223.565 vuodelle 2015, mutta siitä käytettiin vain 139.786€. Jäikö jotain tekemättä? Vammaispoliittinen ohjelma siirtyi vuodelta 2014 vuodelle 2015 edellisen tilipäätöksen mukaan, mutta sen toteutumisesta ei ole raportoitu.

Muut vanhusten ja vammaisten palvelut sisältävät omaishoidontuen, sotaveteraanien ja sotainvalidien palvelut, vammaispalvelulain mukaiset palvelut sekä sosiaalihuoltolain mukaiset (kuljetus)palvelut. Käyttöprosentti talousarviosta oli vain 81,1%

Päihdehuoltoon varatun määrärahan käyttöprosentti oli vain 12,4 %, mikä on huolestuttavaa. Kokonaiskustannukset ovat huomattavan alhaiset, eivätkä kuvaa kunnassa olevaa tarvetta päihdetyölle.

Terveydenhuollon kokonaiskustannuksiin lasketaan perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon sekä ympäristöterveydenhuollon menot. Terveydenhuollon kokonaiskustannukset kasvoivat vuonna 2015. Perusterveydenhuollon osalta kasvu oli maltillista, ja ainoastaan hammashoidon osalta talousarvio ylittyi (Talousarvion toteumaprosentit: avohoito 93,9%, hammashoito 119,3%, vuodeosastohoito 86,1%) Vaikka Seututerveyskeskuksen vuodeosastohoito alitti sille asetetun talousarvion, sen kustannukset kasvoivat 23.442€ vuoteen 2014 nähden. Tämä siitäkkin huolimatta, että Toivakan kunnan palvelukeskuksen toimintaa kehitettiin vahvasti siihen suuntaan, että kotiuttaminen Joutsan ja Laukaan vuodeosastoilta kunnan omiin palveluihin pystytään tekemään mahdollisimman nopeasti. Ikääntyvän väestön palvelutarpeen kasvuun on varauduttava tulevinakin vuosina.

Erikoissairaanhoidolle talousarviossa varattu budjetti oli 2.666.111€. Tämä ylittyi 11 % ja oli euromääräisesti merkittävin yksittäinen raamin ylitys koko perusturvassa. Ylitys oli euroina 294.907€. Erittäin kalliiden hoitojen tasausmaksua palautettiin noin 30.000€.

Muun sosiaali- ja terveystoimen kokonaiskustannukset kasvoivat odotetun mukaisesti, johtuen erityisesti työmarkkinatuen kuntaosuuden kasvusta. Toiminnalle kokonaisuudessaan talousarviossa annettu raami alittui: muun sosiaali- ja terveystoimen käyttöprosentti oli 95,9 arvioidusta.

Lapsiperheiden kotipalvelun palveluseteli otettiin käyttöön vuoden 2016 alussa.

Kotipalvelu on ennaltaehkäisevää ja matalan kynnyksen palvelua. On arvioitava pitäisikö perustaa 0 luokka?

6. Sivistystoimi

Toiminta on ollut pääosin ansiokasta vuonna 2015. Yhteistyötä on tiivistetty eri sektoreiden ja yksiköiden viranhaltijoiden kanssa ja laadullista mittaamista on suoritettu erilaisten kyselyiden ja kehityskeskusteluiden kautta. Taloudellinen kehityssuunta jatkui edellisen vuoden malliin ja sivistystoimen talousarvioalitukset olivat yli 230.000 €. Suurin yksittäinen talousarvioalitus oli päivähoito yli 140.000 €. Hankkeiden ja kehittämissuunnitelmien tiedottamisessa sekä seuraamisessa on edelleen parantamisen varaa. Samoin olisi hyvä saada kunnan raportointiin erittely valtionosuuksista sivistystoimen osalta.

Vuoden aikana aloitettiin sekä saatettiin loppuun monia merkittäviä investointihankkeita niin taloudellisesti kuin tulevaisuuden toimintaa ja kunnan palveluiden kehittämisen kannalta. Niihin kuuluvat koulukeskuksen laajennus, kirjaston omatoimikirjastoksi muuttaminen, perusopetuksen TVT-laitehankinnat, huoltolaitteiden hankinnat, päivähoitojen tilojen muutostyöt ja Kankainen-Ruuhimäki koulu-/päiväkotihanke. Kaikkia hankkeita ei ole käsitelty tai seurattu lainkaan lautakuntatasolla. Sivistystoimen johtajan haastattelusta jäi myös hieman ristiriitainen kuva kunnan resursseista tuleviin haasteisiin sekä uudistuksiin. Opettajien vaihtuvuus ja osaamisen tason vaihtelu huolestuttaa.

Onnistumisia saavutettiin monessakin hankkeessa, joista kuntalaisten kiitosta eniten on saanut omatoimikirjaston palveluajat. Samoin riskienhallinnan kartoitus on nyt tehty sivistystoimessa ja raportoitu toimintakertomuksessa. Laadulliset tavoitteet on täytetty kaikkien oppilaiden saavuttaessa jatko-opiskelupaikan ja -kelpoisuuden.

Opetussuunnitelmien uudistamisprosessia on viety eteenpäin ja kehitetty yhdessä koulun henkilöstön kanssa. TVT-laitehankinnat on toteutettu ja siirretty opetuskäyttöön kaikilla luokilla.

Jo vuosia Toivakassa käytössä olleen koulun, kodin, opettajien ja oppilaiden viestintään tarkoitettun Wilma-järjestelmän käyttö ei ole vielä kukaan systemaattista. Käyttö on jäänyt valvomattomana yksittäisen opettajan viitseliäisyyden varaan.

Esiopetuksen budjetti ylittyi yli 7 %, joka koostui tuottojen miltei puolittumisesta sekä henkilöstökulujen kasvusta. Myönteistä oli kuitenkin se, että yksityiseen päiväkotiin muodostui esiopetusryhmä ja uuteen kouluosaan tulevat esiopetustilat. Yleissivistävän koulutuksen järjestäminen jatkui Puulan seutuopiston toimesta ja opetustuntien sekä

brutto-opiskelijoiden määrä kasvoi. Kuitenkin kustannukset alitettiin yli 10 %, vaikka tarjontaa eri ikäryhmille oli laajennettu opetussuunnitelmassa. Koska vapaan sivistystyön opetuksen suosio on edelleen hyvä niin verkostoitumista ja yhteistyötä kannattaa lisätä lähikuntien toimijoiden kanssa.

Kulttuuritoimesta vastanneen eläkkeelle siirtyneen kirjastonjohtajan tilalle ei ole osoitettu asiaa hoitavaa henkilöä, vaan asiaa on hoidettu ostopalveluna. Lastenkulttuurin alueella jatkettiin yhteistyötä Kulttuuriantin kanssa.

Vapaa-aikatoimi on ottanut kiitettävästi huomioon toiminnassaan edellisen arviointikertomuksen. Budjetti alitettiin yli 10 %:lla, mutta budjetoidut varat olisi ollut hyvä käyttää aamu- ja iltapäivä toimintaan tai välinehankintoihin. Vapaa-aikatoimi on kiitettävästi kehittänyt liikuntamahdollisuuksia kaiken ikäisille ja kuntoisille sekä saanut nuoria mukaan nuorisotyöhön. Palvelutarjonnassa on hyvin otettu huomioon kesäasukkaat. Frisbee golfrata on ollut ahkerassa käytössä ja tulevia muita harrastusmahdollisuuksia kehitetään yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Lasten päivähoidon toiminnalliset ja taloudelliset mittarit saavutettiin, vaikka budjetti alittui yli 140.000 €. Hoitolasten määrä kasvoi 12 % edellisvuodesta, menot kasvoivat 10 % ja kustannukset hoitolasta kohden muutaman prosentin. Tämä on kiitettävä saavutus, kun otetaan huomioon, että yksityiselle päiväkodille maksettiin kompensatiota yli 30.000 €. Yksityisen hoidon tuet ylittivät korotetun budjettiraamin.

7. Tekninen toimi

7.1 Yleistä

Teknisen toimen suunnittelua- ja johtamista on kehitetty systemaattisesti. Eri työaloille on luotu esimiesjärjestelmä ja johtoryhmätoimintaa on terävöitetty.

Kertomus sisältää isoja poikkeamia, mutta ne on selvästi tuotu esille ja paikoin perusteltu riittävästi.

Maa- ja metsätilat jäivät 140.000€ myyntitavoitteesta. Metsien myynti oli keskushallinnon vastuulla, mutta syytä tavoitteen toteutumattomuuteen ei ole selvitetty missään.

Ruokahuolto toteutettiin noin 20 %:n budjetoitua pienemmin elintarvikkeiden hankintakustannuksin. Ovatko lapset ja vanhukset saaneet riittävän rasva- ja proteiinipitoista ruokaa, jos säästöt on aikaansaatu halvoilla hiilihydraateilla?

Talonmiespalveluja ja siivoustoiminnan kustannukset vaikuttavat melko korkeilta. Ovatko kustannukset jyvitetty oikeille tehtäville ja toiminnoille?

Ruokahuolto, siivoustoimi ja talonmiespalvelut on syytä eriyttää omiksi kokonaisuuksikseen talousarviossa.

Toimitilojen budjetoinnissa ja toteutumassa on huomattavia poikkeamia sähkön- ja lämmön tuotannossa. Ylibudjetointi oli lähes satatuhatta euroa. Poikkeuksellisen lämmin vuosi vähensi energian tarvetta noin 20 %, mutta selittää vain osan ylibudjetoinnista.

Tekninen lautakunta esitti 16.9.2015 valtuustolle talousarviomuutoksia, jotka valtuusto hyväksyi 29.9.2015. Muutokset koskivat lähinnä investointeja. Mm. vesihuollon 40.000 €:n rakentamisrahaan haettiin 20.000 €:n korotus. Tilinpäätöksessä toteutumaksi jäi 32.993 € eli 55 %. Lisämäärärahan esitys oli tältä osin tarpeeton, kun toteutuma jäi selvästi alkuperäisen talousarvion alle. Mikä oli esitetyn ylityksen peruste?

7.2 Kaavoitus

Kaavoitus on keskeinen kunnan kehittämisen väline ja siitä huolimatta vuosittain perinteisesti alisuoriutuva toiminto. Niin myös vuonna 2015. Kaavoitus Toivakassa on nykyisin teknisen lautakunnan alaisuudessa, mutta kuitenkin kunnanhallituksen vahvassa ohjauksessa. Kunnalla on useita keskeneräisiä lepäämään jääneitä, jätettyjä ja työn alla olevia kaavahankkeita, joihin on hukattu paljon resursseja saamatta tulosta eli lainvoimaista kaavaa aikaiseksi. Kaavoituksen hitaus oli siirtää Toivakka-talon kunnantoinmiston ja koulukeskuksen laajennuksen sekä kunnan varikon rakentamisen aloittamista. Kaavat onneksi saatiin lainvoimaisiksi valituksitta viime hetkellä antamalla työ konsultin tehtäväksi. Sen sijaan kevyen liikenteen väylän rakentaminen Aittojärvi-Harju -alueelle siirtyi vuodella eteenpäin puuttuvan kaavamuutoksen takia. Kaavoituksen toteutumisen seurantaa on tehostettava.

7.3 Vesihuolto

Vesihuollon kehittämissuunnitelma, vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden vahvistaminen ja kunnan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisselvitys jäivät kokonaan vuonna 2015

toteutumatta edellisten vuosien tapaan. Vesiliittymiä rakennettiin vain yksi, vaikka tavoitteena oli kymmenen. Poikkeamia tavoitteista ei ole perusteltu.

Vesihuollon kehittämissuunnitelman päivittäminen ei ole enää vuodesta 2014 alkaen ollut lakisääteinen pakollinen kunnan tehtävä, mutta valtuusto on sitä edellyttänyt tehtäväksi jo vuosien ajan. Vesihuollon kehittämissuunnitelma on hyvä työkalu vesihuollon hallittuun rakentamiseen esim. Nisulassa, Haukanmaalla ja muilla uusilla asumiseen ja yritystoimintaan suunniteltavilla alueilla.

Kunnassa ei ole yhtään lainvoimaista vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta.

Toiminta-aluepäätös tarvitaan velvoittamaan vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella oleva kiinteistö liittymään vesihuoltolaitokseen. Esimerkiksi kirkonkylän pohjavesialueella on useita kiinteistöjä, joita ei ole voitu velvoittaa liittymään vesihuoltolaitokseen lainvoimaisen toiminta-aluepäätöksen puuttumisen johdosta. Toiminta-alueiden vahvistamisen tarve ja jopa tavoite on ollut esillä kunnan päätöksentekoelementeissä jo kymmenisen vuotta. Tekninen lautakunta käsitteli pari vuotta sitten ensimmäisen kerran kaikkien vesihuoltolaitosten toiminta-alueita, mutta laittoi vesiosuuskuntien toiminta-alueet vajavaisina uudelleen valmisteltavaksi. Kunnan omistama kirkonkylän vesihuoltolaitoksen toiminta-alue olisi silloin ollut vahvistettavissa, mutta viranhaltijat eivät vieneet asiaa kunnanhallituksen ja valtuuston päätettäväksi. Tekninen lautakunta käsitteli kirkonkylän vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta uudelleen 2016 huhtikuussa, mutta asia palautettiin puutteellisesti valmisteltuna uudelleen valmisteltavaksi, koska lakikin oli ehtinyt muuttua.

Kunnan vesihuoltolaitos oli alijäämäinen 95.654 €, vaikka peruspääoman korvauksesta on luovuttu jo vuosia sitten. Kustannuspaikkakohtaisesti vesihuoltolaitoksen tulos muodostui seuraavasti: vesihuollon hallinto -43.003 €, jätevesiverkosto -68.983 €, puhdistamo -35.640 € ja vedenottamot Manninen ja Maunonen yhteensä +89.111€. Puhtaan veden ylimitoitettulla käyttömaksuilla kompensoidaan jäteveden alimitoitettua käyttömaksua. Alijäämää syventää puhdistamon ja siirtoputken miljoonainvestoinnin poistot.

Alijäämää syventää entisestään se, että vesiosuuskuntien tukkuvesimaksut on määrätty vesiosuuskuntien perustamisesta asti 25 % kirkonkylän vesihuoltolaitoksen asiakkaiden käyttömaksuja alemmaksi eikä tukkuvesiasiakkaille ole määrätty perusmaksuja. Kunta on investoinut ja ylläpitää myös osaa vesiosuuskuntia palvelevia runkolinjoja. Pääosa kunnan

puhtaan veden ja jäteveden kuormasta tulee tukkuvesiasiakkailta. Kunta subventoi tarpeettomasti lähes velattomia vesiosuuskuntia.

Vesihuoltolain mukaan käyttö-, perus- ja liittymismaksut ja muut maksut on määrättävä kattamaan toiminnasta aiheutuneet kulut. Vesihuoltolain 18 § mukaan: ”*Vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset. Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle.*” ja Vesihuoltolain 19 § mukaan: ”*Vesihuoltolaitoksen tulee periä vesihuollosta käyttömaksua. Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän veden ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Vesihuoltolaitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäröinnistä.*”

Lisäksi laitos voi periä liittymismaksua ja perusmaksua sekä muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista. Nämä maksut ovat eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen toteuttamisen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Liittymismaksun suuruudessa voidaan ottaa huomioon myös kiinteistön käyttötarkoitus.”

Kunta on jättänyt huolehtimatta riittävästi vesihuoltolaitoksensa taloudesta, verkoston dokumentoinnista, häiriötilanteisiin varautumisesta, kunnossapidosta, investointeihin varautumisesta ja peruskorjauksesta, mikä rasittaa tulevien vuosien tulosta.

Vesilaitosyhdistys (www.vvy.fi) on julkaissut vuoden 2016 alussa uudet yleisten sopimusehtojen ja liittymis- ja käyttö sopimusehtojen mallit. Vesihuoltolaitoksen taksajärjestelmä ja sopimusehdot on päivitettävä vastaamaan lakia ja ohjeita. Kunta ei ole laatinut vesihuoltolain 20§:n mukaista toimintakertomusta vuodelta 2015. Ote vesihuoltolaista: ”*VHL 20 a §:ssä säädetään vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimisesta ja sisällöstä. Vesihuoltolaitoksen on sen mukaan laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus vesihuollosta ja VHL 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäröinnistä. Siinä tulee esittää ymmärrettävässä muodossa laitoksen tilinpäätöstiedot sekä tiedot vesihuollon ja huleveden viemäröinnin hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvusta. Toimintakertomuksen avulla lisätään vesihuoltolaitoksen toiminnan ja talouden läpinäkyvyyttä ja annetaan vertailukelpoinen kuva vesihuollon hintatasosta, tehokkuudesta, laadusta ja kannattavuudesta erityisesti vesihuoltolaitosten asiakkaille. Vesihuoltolaitoksen tulee VHL 20 a §:n nojalla laatia kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus riippumatta siitä, onko sillä tähän*”

kirjanpitolain perusteella velvollisuutta. Kirjanpitolain 3 luvun 1 §:n mukaan toimintakertomuksessa annetaan tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä seikoista. Siinä on arvioitava merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä, muita liiketoiminnan kehittymiseen vaikuttavia seikkoja sekä taloudellista asemaa ja tulosta. Arvion tulee sisältää keskeisimmät tunnusluvut liiketoiminnan sekä taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämiseksi. Toimintakertomuksessa tulee kirjanpitolain perusteella esittää tiedot myös olennaisista tapahtumista tilikaudella ja sen päättymisen jälkeen ja arvio tulevasta kehityksestä sekä selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta. Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimiselle ei ole siirtymäaikaa.”

Useat eri vesiosuuskuntien edustajat ovat jo kymmenisen vuotta sitten ilmaisseet halukkuutensa liittyä osaksi kunnan vesihuoltolaitosta. Kunta ryhtyi vuonna 2014 selvittämään vesiosuuskuntien yhdistämistä kunnan vesihuoltolaitokseen ja kunnan vesihuoltolaitoksen yhtiöittämistä. Työ tuotti konsultilla teetetyt selvitykset 2015, jota ei ole toistaiseksi esitetty kunnan luottamuselimille ainakaan pöytäkirjojen mukaan. Kunta on jatkanut selvittelyä ja tulokset ovat tulossa kunnanvaltuuston päätettäväksi jo vuoden 2016 aikana.

Aikaa ja rahaa on kulunut vesihuoltoon liittyvien selvitysten tekemiseen ja käsittelyyn sekä puutteellisen toiminnan seurausten korjaamiseen ja talouden paikkaamiseen. Kunnan vesihuoltolaitos on menettänyt vuosien saatossa huomattavia määriä tuloja saamatta jääneinä liittymis-, perus- ja käyttömaksuina. Samalla on jopa vaarannettu pohjaveden turvallisuus, kun pohjavesialueilla olevia kiinteistöjä ei ole voitu lainvoimaisesti vaatia liittymään vesihuoltolaitokseen.

Vesihuollon perustehtävä on kuitenkin onnistuttu ainakin toistaiseksi hoitamaan kohtuullisen hyvin sähkökatkojen aiheuttamia keskeytyksiä lukuun ottamatta. Sähkökatkojen varalle on hankittu vuoden 2016 alussa kaksi varavoimakonetta, joilla voidaan varmistaa veden syöttö, kunhan varavoimakoneen siirto pumppamolalle ja sen tarvitsemat rakenteelliset muutokset ja kytkennät saadaan toteutettua. Henkilöauton peräkärryihin sijoitettuja varavoimakoneita voidaan käyttää tarvittaessa muissakin kohteissa kuten palvelutalossa.

Kunnan tulee selvittää ne syyt, miksi vesihuollon talous, toimenpiteet ja tavoitteet jäävät pääsääntöisesti vuodesta toiseen toteutumatta tai viivästyvät valtuuston tahdon vastaisesti.

8. Konserniyhtiöt

Kuntakonserniin kuuluu Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhaka ja Toivakan Lämpö Oy, jotka molemmat kunta omistaa yksin. Kummallekaan tytäryhtiöille ei oltu asetettu talousarviossa tavoitteita, vaikka näin olisi tullut tehdä.

Kiinteistöosakeyhtiö Toivakanhakan toimintavuosi oli ylijäämäinen. Yhtiön toiminta on aktivoitunut, mutta se ei vielääkään toimi riittävän aktiivisesti asuntotarjonnan hyväksi kunnan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Vuodelta 1979 olevan yhtiöjärjestyksen 2 §:n mukaan ”yhtiön tarkoituksena on rakennuttaa, omistaa ja hallita kiinteistöjä, ostaa ja vuokrata alueita ja rakennuksia sekä antaa vuokralle kiinteistöjä ja huoneistoja.”

Toivakan Lämpö Oy:n ensimmäinen toimintavuosi oli alijäämäinen. Talous on korjaantumassa syksystä 2016 kilpailutuksen tuoman edullisemmän hakkeen, lämmitystarpeen normalisoitumisen ja verkkoon liitettyjen uusien kiinteistöjen tuoman lisäkulutuksen seurauksena. Kunta oli aiemmin ottanut hallitsemattoman riskin jättämällä suorittamatta lakisääteiset maahan upotettujen öljysäiliöiden määräaikaistarkastukset kirkonkylän pohjavesialueella sijaitsevan koulukeskuksen lämpölaitoksella. Yhtiön noin 10 vuotta myöhässä teettämä määräaikaistarkastus osoitti onneksi säiliöt hyväkuntoisiksi. Kunta ei ole tehnyt yhtiön kanssa sopimusta hakelämpökeskuksen maapohjan ja koulukeskuksessa olevan öljylämpökeskuksen tilojen vuokraamisesta.

Molempien tytäryhtiöiden hallitukseen kuuluu kolme henkilöä, joista yksi on samalla ollut toimitusjohtaja. Tilanne ei ole Kuntaliiton suositusten mukainen, vaikka se on laillinen. Hallituksen tärkein tehtävä on ohjata ja valvoa toimitusjohtajan toimintaa. Tehtävän riippumattomuus vaarantuu, jos hallituksen jäsen on samalla toimitusjohtaja. Muitakin sellaisia tilanteita, joissa kunnan ja tytäryhtiön asioita hoitaa sama henkilö eri rooleissa sopimispöydän molemmilla puolilla, tulee välttää.

Kunnan tulee kartoittaa ja päivittää sopimuksensa tytäryhtiöidensä ja myös muiden toimijoiden kanssa. Monet nyt vain suullisesti sovitut asiat tulee muuttaa kirjallisiksi.

Konserniohjetta (kv 27.9.2012) ei ole täysin noudatettu. Tytäryhtiöt eivät ole raportoineet 3 krt vuodessa. Vain tilinpäätösraportointi on tehty. Tytäryhtiöt eivät ole toimittaneet

talousarvion laadintatietoja kunnalle. Konserniohje on syytä päivittää vastaamaan suosituksia ja samalla korjata havaittuja epäkohtia ja puutteita. Kiinteistöosaakeyhtiö Toivakanhakan yhtiöjärjestys vuodelta 1979 on syytä päivittää.

9. Investoinnit

Suurten rakennusinvestointien laadukkaassa toteutuksessa on onnistuttu poikkeuksellisen hyvin. Tästä yksi hyvä esimerkki on rakentamisen aikaisen huputtamisen vaatiminen ja toteutuminen kosteusvaurioiden syntymisen välttämiseksi Toivakka-talon, koulun laajennuksen ja kunnan varikon rakentamisissa sekä terveysaseman katon korjauksessa.

Ylittikö kunnanhallitus toimivaltansa keskeyttämällä Toivakkatalo-hankkeen Senioritalon, josta aiheutui 20.114,68€:n ylimääräinen suunnittelukustannusten kertapoisto?

Investoinneista osa on edelleen jäänyt toteutumatta pääosin kunnan omien toimenpiteiden toteutumattomuuden johdosta.

Maa- ja vesialueiden ostoon varatusta 100.000 €:sta toteutui vain 18 % (4,55 ha maanhankinta Paikkalanvuoren ulkoilun alueen läheisyydestä). Asunto-osakkeiden ostoon varattu 150.000 € jäi kokonaan käyttämättä.

Perusopetuksen tieto- ja viestintäteknikkalaitteiden hankinnat (TVT-laitteiden hankinnat) toteutuivat lähes suunnitellusti, mutta tätä kauaskantoista tulevia hankintoja ja toimintaa linjaavaa hankintaa ei ole missään vaiheessa käsitelty sivistystoimen lautakunnassa. Hankintapäätöksestä on vain maininta sivistystoimenjohtajan viranhaltijapäätöksissä. Millä perusteella on valittu laitetoimittaja ja laitteiden käyttöjärjestelmä? Bring Your Own Device (BYOD) – tuo omat laitteesi ajattelu on lisääntymässä kaikkialla myös opetuksessa. Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä on käynnissä juuri tällainen hanke (www.byodroid.fi/byod-tuo-oma-laitteesi).

Koko kunnan kattava valokuituverkko otettiin käyttöön vuoden 2015 aikana. Kunnan omarahoitusosuus kirjataan poistoksi 24 kk aikana joulukuusta 2015 alkaen.

Tulee tarkoin harkita, mitkä investoinnit voidaan antaa kunnan tytäryhtiöille toteutettavaksi.

10. Henkilöstö ja henkilöstökertomus

Tilinpäätös ja toimintakertomusasiakirjaan kuuluvia henkilöstöä koskevia asioita oli jätetty tietoisesti raportoitavaksi vasta henkilöstökertomuksessa, jonka kunnanhallitus hyväksyi 23.5.2016. Henkilöstökertomus antaa aiempaa kattavamman kuvan kunnan henkilöstön tilasta. Raportin laatimista helpottaa uusi tietojärjestelmä, mutta järjestelmän käyttöönotosta johtuen kaikkia vertailutietoja ei saada käyttöön ennen kuin niitä kertyy järjestelmään tulevien vuosien aikana.

Merkillepantavaa on henkilöstön terveysperusteisten poissaolojen kasvu verrattuna vuoteen 2014. Kasvu oli 847 työpäivää eli lähes neljä henkilötyövuotta. Nämä poissaolot nousivat 12 työpäivästä 15,6 työpäivään henkilöä kohti. Aktiivinen puuttuminen yli viiden päivän sairaspöissaoloon vuoden aikana on hyvä keino selittää juurisyitä ja hillitä sairaspöissaolojen määrän kasvua.

Henkilöstön tehtävänkuvauksia ei ole osin tehty lainkaan tai ne eivät vastaa nykyistä tehtävää. Tehtävänimike tai muutama virke ei ole riittävä tehtävänkuvauks. Työohjeet ja toimintamallit ovat puutteellisesti tai kokonaan dokumentoimatta, jolloin tapa, jolla asioita hoidetaan saattaa vaihdella hyvinkin paljon työntekijästä toiseen samassakin työpöisteessä.

Henkilöstön sivutoimien seuranta ei ole ajan tasalla.

Henkilöstön koulutuksen ja osaamisen kehittäminen on edennyt hyvin lukuun ottamatta luottamushenkilöiden koulutusta. Myös tämä osa tulee suunnitella ja resursoida vuosittaisena osana henkilöstön koulutussuunnitelmia. Kunnassa olevaa osaamista tulee systemaattisesti hyödyntää omassa koulutuksessa ja sisäisessä konsultoinnissa.

Esimiesten koulutusta ja ohjausta lisätty.

11. Muita havaintoja ja kehittämistarpeita

Toivakan kunnan elinkeino-ohjelman (kv 24.6.2015) vuoden 2015 ainoana tavoitteena ollut Toivakka-brändin luomisen suunnitelma ei ole valmistunut. Tavoite siirtyi seuraavalle vuodelle. Asiaa ei ole raportoitu tilinpäätöksessä.

Hallintosääntö ja muut ohjeet on päivitettävä vastaamaan uutta kuntalakia 1.6.2017 mennessä. Työ vaatii vahvaa poliittista ohjausta luottamushenkilöiltä ja toimielimiltä.

Kunnan toimintajärjestelmä on mahdollista kehittää hallitusti, mikäli työ aloitetaan ajoissa.

Hallintokuntien on syytä seurata toimintaa ja taloutta kustannuspaikkatasolla, vaikka voimassa oleva ohje antaa ymmärtää seurannan tasoksi riittävän valtuustotaso. Talousarviossa määrätty sitova taso ei ole yksiselitteinen ja ymmärretty samalla tavalla. Kaikkia ylityksiä ei ole hyväksytetty kunnanvaltuustolla ja käsitys sitovuustasosta vaihtelee tulkitsijoittain.

Kunnanhallituksella on tehtäviä sekä hallintokuntatasolla että koko kunnan ja kuntakonsernin tasolla. Pääsääntöisesti kunnanhallitus on laiminlyönyt hallintokuntatasoisen työskentelyn vastuullaan olevista lautakuntatasoisista tehtävistä.

Rakentamista mahdollisesti tarpeettomasti rajoittava vuonna 2009 hyväksytty rakennusjärjestys pitää pikaisesti uudistaa vastaamaan maaseutukunnan tarpeita ja mahdollistamaan paikkakunnan kehittymisen. Lain suomia mahdollisuuksia on hyödynnettävä täysimääräisesti. Toivakan voimassa oleva rakennusjärjestys on lähes identtinen kopio hyväksymishetken Jyväskylän kaupungin rakennusjärjestyksestä.

Kunnalta on jäänyt saamatta huomattava määrä kiinteistöveroja sekä puolustusvoimien käytöstä jo muutama vuosi sitten vapautuneesta entisen Toivakan asevarikon kiinteistökannasta että muista virallisten tietojen ulkopuolella olevista kunnan alueella olevista rakennuksista ja rakennelmista. Kunta on ryhtynyt toimenpiteisiin molempien epäkohtien korjaamiseksi. Osasyynä on ollut tietojen päivittymättömyys verottajan tietoihin.

Kunnan tulisi hyödyntää puolustusvoimien käytöstä poistuneet entisen Toivakan asevarikolta vapautuneet toimitilat ja asunnot työpaikkojen luomiseksi, elinkeinoelämän edistämiseksi ja väestömäärän kasvattamiseksi.

Kunta omistaa 500 kpl Suur-Savon Sähkö Oy:n osakkeita, joiden markkina-arvo on 2 jopa 3 M€ vielä ainakin toistaiseksi. Osinkotuotto vuodelta 2014 oli 56 € per osake eli 28.000 €. Osinkotuotto vuodelta 2015 on 10.000 €, mikä tarkoittaa korkeintaan 0,5 %:n tuottoa kiinni olevasta pääomasta laskettuna. Yhtiön osingonmaksukyky on pitkäaikaisesti heikentynyt myrskytuhojen korjaamisen, sähkökatkojen korvaamisvelvoitteen, maakaapelointivelvoitteen takia, sähkön tukkuhinnan halventumisen ja kilpailun kiristyminen takia. Alan kehitys suuntautuu kohti hajautettua ja pienimuotoista sähköntuotantoa jopa sähköverkosta täysin irti olevaa omavaraista kiinteistökohtaista sähköntuotantoa. Siksi on perusteltua jo riskienhallinnan kannalta

ryhtyä toimenpiteisiin ainakin osan Suur-Savon Sähkö Oy:n osakkeissa olevan pääoman säilymisen turvaamiseksi ja kotiuttamiseksi palvelemaan toivakkalaisten hyvinvointia.

Kunnanvaltuusto päätti (kv 25.5.2015 §31) aloittaa vuonna 2015 sosiaalisen luototuksen ja myönsi tarkoitukseen 40.000 €:n peruspääoman. Tilinpäätöksessä ei ole raportoitu toiminnasta.

Kunnanvaltuusto on päättänyt (kv 12.4.2014 §20) Kehittämishankkeiden hankelainan myöntämisperusteet ohjelmakaudelle 2014 -2020 ja myönsi tarkoitukseen 200.000 €:n pääoman. Tilinpäätöksessä ei ole raportoitu toiminnasta.

Kassan riittävyys oli vuoden vaihteessa 32 päivää. Lainaa oli ehkä nostettu turhan paljon etupainoisesti.

Toivakan väestömäärän kehitys -1,7% (-41) on hyvin huolestuttava. Väestökasvu on muuttunut väestötappioksi. Tämän kertomuksen liitteenä on Tilastokeskuksen Toivakan kunnan väestömuutokset vuosilta 1987 - 2015.

Toivakan väestörakenne on haasteellinen, koska sekä lapsia että vanhuksia on maan keskiarvoa enemmän. Kunnassa oli vuonna 2015 alle 15 vuotiaita 19 % (koko maassa 16 %), 15 - 64 vuotiaita 56 % (koko maassa 63 %) ja 65 vuotta täyttäneitä 25 % (koko maassa 21 %) väestöstä. Väestöllinen huoltosuhde oli 80,2 Toivakassa, kun se oli vastaavasti Keski-Suomessa 60,9 ja koko maassa 58,2.

Toivakan lainakanta 1.498 €/asukas oli Keski-Suomen kolmanneksi alhaisin. Keski-Suomen keskiarvo oli ennakkotietojen mukaan 3.065 €/asukas ja koko maan tilanne 2.793 €/asukas. Kunta on ottanut ja ottamassa lisää lainaa hyödyllisten investointiensä rahoittamiseksi. Tulee tarkoin selvittää korkoihin ja korkoriskien suojautumiseen käytettävät keinot ja niihin liittyvät riskit.

Toivakan kunta ei täytä kriisikuntakriteereitä. Yksi yksittäinen kriteeri, vuoden 2015 tuloveroprosentti 20,5 %, ylittää maan keskiarvon 0,5 prosenttiyksiköllä. Kunnalla ei ole kattamatonta alijäämää.

Aikaisempien vuosien arviointikertomusten ja niiden johdosta annettujen selvitysten sisältämiä toimenpiteitä on kunnassa ryhdytty toteuttamaan vaihtelevasti, mutta nousujohteisesti. Hyvänä esimerkkinä tästä on jo vuosia puutteena ollut sisäinen valvonta, joka on alkanut muuttua ohjeistuksen yleisten periaatteiden toistamisesta

oikeansuuntaiseksi konkreettiseksi toiminnaksi, josta on alkanut syntyä dokumentoitua näyttöä.

12. Yhteenveto

Vuoden 2015 aikana tapahtui paljon positiivista kehitystä, mutta takaiskujakin tuli: erityisesti teknisessä toimessa ja investointien toteutumisessa. Henkilöstön ja kuntalaisten sairastaminen lisääntyi hälyttävän paljon. Asukasmäärä laski ja työttömyys nousi. Keskeisin strateginen tavoite eli asukasmäärä ei ole toteutunut. Kunnan taloudellinen tulos oli ylijäämäinen.

Strategisten ja muidenkin tavoitteiden toteuttamiseen ja seurantaan on panostettava merkittävästi nykyistä enemmän. Havaittuihin ongelmiin on puututtava ripeästi ja määrätietoisesti. Kunnanhallituksen on tarvittaessa käytettävä sille kuuluvaa ylintä työnantajavaltaa. Lainsäädännön asettamat minimivaatimukset on täytettävä.

Riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa on tehostettava ja laajennettava käsittämään kaikki hallintokunnat ja kuntakonserni. Toiminnan ja talouden seuranta on oltava yksityiskohtaisempaa.

Käynnissä olevat historiallisen suuret investoinnit ja kehittämishankkeet toimivien peruspalvelujen ohella luovat hyvät edellytykset paikkakunnan elinvoimaisuuden kehittymiselle ja menestykselle. Sijainti Jyväskylän naapurina, luonto, Päijänteen ranta, nelostie jne. ovat edelleen jääneet hyödyntämättömiksi mahdollisuuksiksi.

Mahdollisuuksiin on uskallettava tarttua.

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2015 kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kunnanvaltuusto pyytää arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista kunnanhallituksen selvitykset niin, että ne voidaan käsitellä 2016 syyskaudella kunnanvaltuuston kokouksessa.

Toivakassa 26.5.2016

Toivakan kunnan tarkastuslautakunta

Juha Juusela
puheenjohtaja

Varja Oksanen
varapuheenjohtaja

Ahti Heinonen
jäsen

Laila Saari
jäsen

Meiris Suominen
jäsen

Toivakan kunnan väestömuutokset 1987 - 2015

Vuosi	Syntyneet	Kuolleet	Kuntien välinen tulomuutto	Kuntien välinen lähtömuutto	Maahan -muutto	Maasta- muutto	Kokonais -muutos	Väkiluku
1987	27	31	118	130	5	0	-7	2402
1988	31	24	135	103	2	0	43	2445
1989	38	41	143	87	1	2	39	2484
1990	41	31	119	110	3	2	31	2515
1991	31	43	80	90	10	1	-11	2504
1992	25	27	72	72	6	3	-2	2502
1993	25	35	60	79	1	0	-25	2477
1994	18	31	97	103	0	1	-17	2460
1995	22	27	112	96	5	6	10	2470
1996	21	26	92	100	1	4	-16	2454
1997	26	26	105	105	2	7	-5	2449
1998	18	32	117	126	5	4	-22	2427
1999	15	29	105	118	1	6	-31	2396
2000	19	29	101	124	7	1	-28	2368
2001	16	25	116	114	3	1	0	2368
2002	18	34	130	116	1	2	-4	2364
2003	25	33	143	112	3	1	26	2390
2004	20	47	122	112	3	3	-17	2373
2005	25	27	119	142	7	2	-20	2353
2006	30	33	157	148	3	4	6	2359
2007	28	31	120	128	4	0	-12	2347
2008	19	24	155	130	4	1	20	2367
2009	31	28	134	130	4	0	12	2379
2010	34	25	169	138	2	2	39	2418
2011	33	24	168	121	1	1	57	2475
2012	33	32	137	154	4	8	-20	2455
2013	24	26	122	113	5	1	11	2466
2014	28	29	138	131	2	2	6	2472
2015	20	30	105	133	4	4	-41	2431
ka	26	30	120	116	3	2	1	2427

Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu].

ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 24.5.2016].

Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/muutl/index.html>

